

Savanții pentru edificarea societății bazată pe cunoaștere

Propunerile CNAA de modificare și completare a proiectului Codului educației

Academician Valeriu CANȚER,
președintele Consiliului Național pentru
Accreditare și Atestare al RM

1. Obiecții și propuneri cu caracter general ale Consiliului Național pentru Accreditare și Atestare:

- Promovarea celor patru piloni ai societății cunoașterii – educația, cultura, cercetarea și inovarea, nu înseamnă doar susținerea lor prioritărilor prin mecanisme, instrumente adecvate, ci și promovarea unei noi grile de valori. Toate dispozițiile Codului trebuie să țintească atât în formarea unui nou aranjament instituțional și legislativ, cât și în promovarea unui nou angajament axiologic și a unei noi ierarhii de valori.
- Calitatea și relevanța pentru dezvoltarea personală și pentru economia cunoașterii sunt criteriile fundamentale de consacrare ale Sistemului național de educație. Măsurile de asigurare a calității și relevanței trebuie să se desfășoare atât la nivel de sistem, cât și la nivel instituțional și aceste aspecte trebuie stipulate în Cod.
- În proiectul Codului educației, Consiliul Național pentru Accreditare și Atestare, constituit în baza Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova (2004), nu este nominalizat, dar se subînțelege că acesta va fi înlocuit cu Agenția Națională de Evaluare a Calității în Învățământul Superior și Cercetare. Considerăm rațională păstrarea denumirii actuale a structurii CNAA.
- Normele de competență ale absolventului gimnaziului, liceului etc. trebuie stipulate în Cod, potrivit celor europene: să comunice corect în limba română, să lege o conversație într-o limbă străină, să știe să folosească computerul, să aplice în viața reală noțiuni abstracte de matematică sau tehnologie, să aibă spirit civic, să manifeste sensibilitate culturală.
- O normă în sistemul de învățământ preuniversitar european prevede excluderea aspectului egalitarist prin promovarea pe larg a învățământului elitist, care a intrat și în practica educativă de la noi. Este necesară introducerea în Cod a unui articol sau capitol referitor la învățământul preuniversitar aprofundat, similar cu învățământul special.
- Mediul universitar actual din RM se caracterizează printr-o excesivă uniformizare și dispersie a resurselor. Este necesară găsirea formulor potrivite în Cod, care să poată asigura trecerea de la uniformizare și dispersie la diferențiere și concentrare.
- La capitolul diferențiere este necesar de a face distincții între studiile universitare din domeniul științelor reale și sociumaniste. Codul nou al educației este obligat să găsească soluții pentru corectarea derapajului excesiv și masiv al învățământului universitar spre studii sociumaniste și economice.
- Procesul de educație se organizează exclusiv în cadrul instituțiilor ce dispun de funcționare provizorie sau a celor acreditate. Autorizarea de funcționare provizorie se eliberează pe durata instruirii primei promoții. La finalizarea studiilor primei promoții, instituția urmează să fi acreditată sau dizolvată cu plasarea studenților în cadrul unei alte structuri acreditate. Evaluarea la finalizarea studiilor în cadrul unei instituții neacreditate se face de comisiile instituite de Ministerul Educației sau acesta delegea dreptul de evaluare unei instituții acreditate.
- Autorizarea de funcționare provizorie a instituțiilor de învățământ superior se face de Ministerul Educației. Acreditarea instituțiilor de învățământ superior ține de competența CNAA. Autorizarea provizorie a școlilor doctorale se face de Ministerul Educației cu avizarea proiectului de hotărâre de AȘM și CNAA.
- Instituția nu poate obține autorizare de funcționare provizorie pentru un ciclu mai superior, decât nu li s-a confirmat competența (n-au fost acreditate) de a întreprinde activități, conform programelor de studii pentru disciplinele corespunzătoare la ciclul precedent.
- Instituția de învățământ superior poate obține și calificativul de organizație din sfera științei și inovării, obținând acreditarea științifică, care, de asemenea, ține de competența CNAA. În acest scop instituția trebuie să corespundă standardelor de acreditare, stabilite de CNAA pentru instituțiile științifice.
- Metodologia de acreditare academică și științifică a instituțiilor de învățământ superior se elaborează și se aprobă de CNAA, cu avizarea proiectului de hotărâre de Ministerul Educației și CSȘDT al AȘM.
- Trebuie enumerate nomenclatoarele specializărilor, conform cărora se conduce școala, inclusiv cea superioară, care are 3 nomenclatoare, unul la specializarea licențiatilor, altul la specializarea masteranzilor (rezidențiarilor, secundarilor clinici), doctoranzilor și postdoctoranzilor. E necesară nominalizarea instituției obligate să armonizeze nomenclatoarele date.
- Ciclul III al învățământului superior este expus superficial cu multe ambiguități fără dezvoltarea componentelor de baza ale studiilor doctorale. Nu sunt clar stipulate criteriile, standardele și procedurile ce se aplică privind studiile superioare de doctorat și postdoctorat. Prevederile ce țin de școlile doctorale sunt difuze și incomplete, ceea ce va genera erori în aplicarea în practică a Codului.
- În proiectul Codului este stipulată componența cercetării în norma științifico-didactică, dar ea este definită doar sub aspect socioumanist și nu e stabilită ponderea ei. Considerăm că este importantă specificarea: sau reducerea normei didactice până la 50% în cazul unei cercetări eficiente; sau creșterea proporțională a remunerării cadrului universitar în funcție de rezultatele cercetării.
- Este oportună stipularea, potrivit căreia studiile de doctorat (postdoctorat) și finalitatea lor – conferirea gradului științific de doctor (doctor habilitat) se omologhează la nivel de țară prin Sistemul național de atestare a cadrelor, gestionat de CNAA și nu la nivel de universitate.
- E necesară stipularea în Codul educației a statutului: doctorandului-bursier la etapa studiilor aprofundate de un an și angajat la etapa realizării programului de cercetare de doctorat de 3 ani; și postdoctorandului angajat în realizarea programului de cercetare și pregătirea tezei de 2 ani.
- Conceptul Școlilor doctorale trebuie reflectat clar în Codul educației. A se vedea punctul 10 din propunerile de modificare a Art. 80 (7)
- Referitor la cercetarea universitară, e mai rezonabil să ne raliem la practica europeană cu o legislație distinctă și unică pentru întreaga sferă de cercetare și inovare, iar în Codul educației să facem referință la aceasta.
- În art. 95 al. (4), (5), (6), (7) trebuie definit: „Cadrul Național al Calificărilor în Învățământul Superior”, „Registrul Național al Calificărilor”, „Agenția Națională pentru Calificări” și de scris titlatura organizațiilor cu majuscule.
- În Cod urmează a se face ordine în terminologie. Sunt grade științifice: doctor și doctor habilitat, sunt titluri științifice: conferențiar cercetător, profesor cercetător, sunt titluri științifico-didactice (nu didactice, nu didactico-științifice): conferențiar universitar, profesor universitar.

2. Obiecții și propuneri de modificare:

Nr.	Redacția normei prevăzută de proiectul Codului educației	Redacția propusă	Notă
1.	Art. 23 (1) „elev/studentul”	„elev/studentul/ masterandul/doctorandul”	
2	Articolul 25. Managementul sistemului de învățământ (5) Funcțiile de monitorizare și evaluare externă a calității educației în învățământul superior și cercetare, de acreditare a programelor de formare inițială și continuă oferite de prestatorii de servicii educaționale, sint exercitate de Agenția Națională de Evaluare a Calității în Învățământul Superior și Cercetare, structură autonomă, instituită prin hotărâre de Guvern.	(5) Funcțiile de monitorizare și evaluare externă a calității educației în învățământul superior și cercetare, de acreditare a programelor de formare inițială și continuă oferite de prestatorii de servicii educaționale, de acreditare instituțională academică și științifică, de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare sint exercitate de Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare, instituție autonomă a administrației publice în domeniul evaluării, constituit în baza Codului științei și inovării	
3.	Articolul 25 (6) „coordonat cu Ministerul Educației”	„coordonat cu AȘM, CNAA și ministerele cu instituții de învățământ superior”	
4.	Articolul 26. Actele de studii ciclul III-diploma de studii superioare de doctorat;	ciclul III-diploma de studii superioare de doctorat și diploma de doctor în științe;	
5.	Articolul 26. (8) Funcția de informare, recunoaștere și echivalare a studiilor, a actelor de studii și a calificărilor este în competența Ministerului Educației, în conformitate cu convențiile internaționale și recomandările structurilor europene de specialitate.	(8) Funcția de informare, recunoaștere și echivalare a studiilor, a actelor de studii și a calificărilor este în competența Ministerului Educației și a Consiliului Național pentru Accreditare și Atestare al RM, conform convențiilor internaționale și recomandările structurilor europene de specialitate.	
6.	Articolul 41 (13) „Nomenclaturii specializărilor”	„nomenclatoarelor specializărilor”	Avem 3 nomenclatoare: studiile de licență, studiile de masterat și studiile de doctorat.
7.	Art.77		Unde-i rezidențiatul și secundariatul, care apar în art.89?
8.	Art. 80 (9) Ministerul Educației stabilește, anual, ratingul (clasamentul) instituțiilor de învățământ superior, în cadrul evaluării acestora, în conformitate cu criteriile și metodologia elaborată de Agenția de Asigurare a Calității în Învățământul Superior și Cercetare.	(9) CNAA stabilește ratingul (clasamentul) instituțiilor de învățământ superior în baza evaluării, conform criteriilor și metodologiei elaborate.	Clasamentul poate fi realizat de instituția care evaluează învățământul superior în baza rezultatelor acreditării și nu anual.
9.	Articolul 80. Tipurile și structura instituțiilor de învățământ superior (10) Ratingul instituțiilor de învățământ superior determină: a) volumul de finanțare a instituției; b) numărul de locuri de finanțare de la bugetul de stat; c) dreptul de participare la școlile doctorale; d) alte facilități în condițiile legii.	(10) Ratingul instituției de învățământ superior determină: a) volumul de finanțare a instituției; b) numărul de locuri de finanțare de la bugetul de stat; c) dreptul de participare la școlile doctorale; d) alte facilități în condițiile legii.	Această prevedere va favoriza instituțiile pentru o calitate mai bună în pregătirea doctoranzilor.
10.	Art.80 (7) Școala doctorală este o subdiviziune, care realizează studii superioare de doctorat - ciclul III în cadrul instituțiilor de învățământ superior și al instituțiilor din sfera de cercetare și inovare.	Școala doctorală este structura-cadru de organizare și desfășurare a învățământului universitar la ciclul III - studii de doctorat și a activităților de postdoctorat; Școala doctorală se organizează în consorțiu de universități și institute de cercetare în baza criteriilor de constituire și a Regulamentului Cadru de funcționare, aprobat de Guvern; Școlile doctorale se constituie ca subdiviziuni autonome pe lângă universități cu un Consiliu Științific și Director al Școlii în baza deciziei ME și AȘM; Școlile doctorale se acreditează de CNAA în baza criteriilor și metodologiei de acreditare.	
11.	Art.87 (19) Organizarea generală a studiilor superioare de doctorat, inclusiv a școlilor doctorale, se reglementează prin Regulament, coordonat cu Academia de Științe a Moldovei și aprobat de Ministerul Educației.	Organizarea generală a studiilor superioare de doctorat, inclusiv a școlilor doctorale, se reglementează prin Codul studiilor de doctorat și atestare, elaborat de CNAA și coordonat cu AȘM, ME și aprobat de Guvern.	
12.	Articolul 92. Standardele în învățământul superior (3) Standardele în învățământul superior se elaborează pe domenii de formare profesională și se aprobă de ME.	(3) Standardele în învățământul superior se elaborează pe domenii de formare profesională și se aprobă de ME, AȘM, CNAA.	În elaborarea standardelor trebuie antrenate și instituțiile responsabile de evaluarea procesului de cercetare, institutele de cercetare.
13.	Art. 85 (14) „cadre didactice cu titluri științifice și didactice”	„cadre științifico-didactice și științifice cu grade științifice și titluri științifice și științifico-didactice”	
14.	Art. 85 (14) „nu dețin titlul științific de doctor”	„nu dețin grad științific”	
15.	Art. 87 (9) „conducătorului științific de doctorat”	„conducătorului/consultantului științific de doctorat”	
16.	Art. 87 (15) Diploma de doctor în științe se eliberează de către instituția în care doctorandul a efectuat studiile superioare de doctorat”.	”Diploma de doctor în științe se eliberează de CNAA a menționarea instituției în care doctorandul a realizat cercetările. Celor care au promovat examenele de doctorat, dar nu au susținut teza de doctorat li se eliberează o diplomă de studii avansate de școala doctorală sau instituția org-re de doctorat.”	
17.	Art. 87 (16) ”Diploma de doctor în științe se completează”	”Diplomele de studii avansate și de doctor în științe se completează”	
18.	Art. 87 (17) „în instituții de învățământ superior, organizații din sfera științei și inovării”	„în instituții de învățământ superior, instituții de cercetare științifică”	Și instituțiile de învățământ superior țin de organizațiile din sfera științei și inovării. Vezi <i>Codul ȘI (2004)</i>
19.	Art. 88 (6) „a titlului științific de doctor habilitat se reglementează prin Regulamentul aprobat de Ministerul Educației”	„a gradului științific de doctor habilitat se stabilește în Regulamentul privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului, elaborat de CNAA, coordonat cu AȘM și ME și aprobat de Guvern”	
20.	Art.89.		Cu ce, totuși, se echivalează rezidențiatul și secundariatul? Țin ambele de ciclul II sau în învățământul medical nu-s cicluri, dar se elib. Diplome?
21.	Art.92 (1). „studentul / doctorandul”	„studentul/masterandul/ doctorandul/ postdoctorandul”	
22.	Art. 95 (1) „studenților /doctoranzilor”	„studenților/masteranzilor/ doctoranzilor/ postdoctoranzilor”	
23.	Articolul 95. Cadrul Național al Calificărilor în Învățământul Superior (4) Cadrul Național al Calificărilor în Învățământul Superior este elaborat de ME, de comun acord cu ministerele de resort, instituțiile de învățământ superior, agenții economici și alți parteneri sociali, și se aprobă de Guvern.	(4) Cadrul Național al Calificărilor în Învățământul Superior este elaborat de CNAA, de comun acord cu ministerele de resort, instituțiile de învățământ superior și se aprobă de Guvern.	Elaborarea Cadrului Național al Calificărilor trebuie să fie prerogativa instituției responsabile de realizarea evaluării învățământului superior.

24.	Art.96. Sistemul de credite.		Repetă multe elemente stipulate deja. A se evita prin omiterea pct privind atribuirea creditelor din alte articole.
25.	Articolul 100. Admi-nistrarea instituțiilor de învățământ superior (4) Rectorul se alege de Senatul instituției de învățământ superior prin vot egal, secret și liber exprimat, cu majoritatea simplă din numărul membrilor Senatului.	(4) Rectorul se alege de Adunarea Generală a delegaților facultăților, departamentelor și altor subdiviziuni ale instituției de învățământ superior prin vot egal, secret și liber exprimat, cu majoritatea simplă.	Experiența ne demonstrează că Senatele devin foarte receptive la „poftele” rectorilor. Adunarea Generală a delegaților după anumite cereri, stabilite în Carta universitară ar asigura un grad mai înalt de democrație/tran-nță.
26	Art. 100 (3) a) „dețin titluri științifice și titluri științifico-didactice”	„dețin grad științific de doctor habilitat și titlu științifico-didactic de profesor universitar”	
27.	Art. 100 (3) b) „5 ani de activitate didactică”	„5 ani de activitate științifico-didactică”	Codul prevede 3 feluri de activități: didactică, științifico-didactică și științifică, didactică fiind inferioară celei ști-did. Vezi art. 100 (7).
28.	Art. 100 (7) „dețin titluri științifice și științifico-didactice”	„dețin grad științific și titlu științifico-didactic sau științific”	
29.	Art. 105(10) „aprobate de Guvern”	„aprobate de Parlament”	Direcțiile prioritare se aprobă de Parlament.
30.	Art. 106(2) „Conferențiar universitar și profesor universitar sunt titluri științifico-didactice, care se conferă, în funcție de domeniul de activitate științifico-didactică, Senatului”	„Conferențiar cercetător și profesor cercetător sunt titluri științifice, iar conferențiar universitar și profesor universitar sunt titluri științifico-didactice, care se conferă în funcție de dom. de activitate științifico-didactică, de Senat sau Consiliul șt.”	
31.	Art. 107(2) „care se atestă prin titluri științifice și didactico-științifice”	„care se atestă prin grade științifice și titluri științifice și științifico-didactice”	
32.	Art. 108(11) „performanțele cadrelor didactice”	„performanțele cadrelor didactice, științifico-didactice și științifice”	
33.	Art.109. Evaluarea personalului științifico-didactic.	Evaluarea și atestarea personalului științifico-didactic	
34.	Art.109 (2) b) „conferirea titlurilor de lector superior, conferențiar, profesor universitar”	„deținerea titlurilor de conferențiar universitar, profesor universitar”	Nu e clar. Lector superior nu este titlu, iar conferențiarul este universitar.
35.	Art. 125 (1) „necesare elevilor, studenților, doctoranzilor și personalului didactic și de cercetare”	„necesare elevilor, studenților, masteranzilor, doctoranzilor, postdoctoranzilor și personalului didactic, științifico-didactic și științific	
36.	Art. 141 „Personalul din învățământ este format din cadre științifico-didactice, cadre științifice, cadre didactice, personal didactic auxiliar, cadre manageriale, personal tehnico-administrativ, elevi, cursanți, studenți, masteranzi, doctoranzi, postdoctoranzi.”	„Personalul din învățământ este format din cadre științifico-didactice, cadre științifice, cadre didactice, personal didactic auxiliar, cadre manageriale, personal tehnico-administrativ, elevi, cursanți, studenți, masteranzi, doctoranzi, postdoctoranzi.”	Toate categoriile de cadre trebuie enumerate în partea generală a Codului, în caz contrar în articole sunt scăpate anumite categorii.
37.	Art. 143 „Misiunea de bază a elevilor, studenților, masteranzilor, doctoranzilor, postdoctoranzilor”	„Misiunea de bază a elevilor, studenților, masteranzilor, doctoranzilor și postdoctoranzilor”	
38.	Art. 147 „Drepturile elevilor, studenților și doctoranzilor”	„Drepturile elevilor, studenților, cursanților, masteranzilor, doctoranzilor și postdoctoranzilor”	Trebuie incluse toate categoriile.
39.	Art. 150 „ocrotirii sănătății preșcolariilor, elevilor, studenților, masteranzilor, doctoranzilor, postdoctoranzilor, precum și a personalului didactic, științifico-didactic, științific, didactic auxiliar, managerial, tehnico-administrativ din sist. de învățământ”	„ocrotirii sănătății preșcolariilor, elevilor, studenților, cursanților, masteranzilor, doctoranzilor, postdoctoranzilor, precum și a personalului didactic, științifico-didactic, științific, didactic auxiliar, managerial, tehnico-administrativ din sist. de învățământ”	
40.	Art. 152 t) „procesul de notificare și echivalare a actelor”	„procesul de recunoaștere și echivalare a actelor”	Nostrificare în germană îns. recunoaștere și echivalare. Vezi și art. 161 (5)
41.	Art. 161 (5) „Actele de studii obținute în străinătate sunt recunoscute și echivalente de Ministerul Educației, în modul stabilit”	„Actele de studii și de calificare obținute în străinătate sunt recunoscute și echivalente: pină la ciclul II de ME, iar cele de la ciclul III și IV de CNAA „în modul stabilit de Regulamentul de recunoaștere și echivalare, aprobat de Guvern și acordurile dintre RM și alte state.	

3. Obiecții și propuneri de completare:

Nr.	Redacția normei noi propuse pentru proiectul Codului educației	Locul normei (capitol, articol, alineat Proiectul Codului educației)	Notă*
1.	Funcția de recunoaștere și echivalare a gradelor științifice și titlurilor științifice și științifico-didactice revine CNAA	Art. 26 alineat (9)	
2.	Alineat nou după art. 48 (2): „Standardele educaționale de stat în domeniul doctoratului și postdoctoratului se elaborează și se aprobă de CNAA.	Art. 48 (alineat nou)	
3.	Alineat nou după art. 48 (2): „Programele examenelor de doctorat și pașapoartele specializărilor se aprobă de CNAA”	Art. 48 (alineat nou)	
4.	Alineat nou după art. 58 (5): ”Deținătorilor de grade științifice și titluri științifico-didactice li se acordă în mod automat gradul didactic superior”	Art. 58 (alineat nou)	
5.	Doctoratul constituie ciclul III de studii universitare, a cărei finalitate este dezvoltarea cunoașterii prin cercetare științifică originală. Doctoratul are două componente distincte: I) un program de pregătire bazat pe studii universitare avansate de 1 an; II) un program de cercetare științifică de 3 ani. Studiile universitare avansate se finalizează cu obținerea Diplomei de studii universitare avansate în baza susținerii examenelor de doctorat și pregătirii proiectului de cercetare de doctorat. Cercetarea științifică de doctorat se desfășoară în baza proiectului de cercetare, susținut și aprobat în Consiliul științific al Școlii doctorale, și are ca finalitate pregătirea și susținerea tezei de doctor, elaborată conform Regulamentelor și cerințelor CNAA, în baza cărora autorului i se conferă gradul de doctor în științe de CNAA.	Articolul 87. Studiile superioare de doctorat – ciclul III Notă: Art. 87. „Studiile Superioare de doctorat” trebuie să se deschidă cu alineatul propus	
6.	După alin. (14) din art. 87 e necesar un alineat nou: “(14) în cazul susținerii examenelor de doctorat, fără a fi susținută teza, doctorandului i se eliberează o diplomă de studii avansate, superioară celei de masterat”.	Articolul 87. (alineat nou)	
7.	Alineat nou înainte de alineatul (17) din art. 87: (16) care să fie analog alin. (17), care să stipuleze competențele deținătorului diplomei de studii avansate.	Articolul 87. (alineat nou)	
8.	Alineate noi după alin. (19) din art. 87: „(19) Perfecționarea prin postdoctorat se finalizează cu susținerea tezei de doctor habilitat în științe, certificate cu gradul științific de doctor habilitat”; „(19) Diploma de doctor habilitat în științe se eliberează de CNAA cu menționarea instituției în care doctorandul a realizat cercetările.	Articolul 87. (alineat nou)	
9.	Postdoctoratul este ciclul de studii și cercetare postuniversitare, care include investigații științifice de anvergură și are ca finalitate pregătirea și susținerea tezei de doctor habilitat, conform Regulamentelor și cerințelor CNAA, în baza cărora autorului i se conferă gradul științific de doctor habilitat în științe de CNAA	Art. 88. „Studiile postdoctorale” Notă: Art. 88. „Studiile postdoctorale” trebuie să se deschidă cu alineatul propus	
10.	A se introduce după art. 152 trei sau mai multe articole noi intitulat Art. X: Atribuțiile Agenției Naționale pentru Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic (ANCITT) Art. Y: Atribuțiile CNAA Art. Z: Atribuțiile AȘM... Atribuțiile Ministerului Sănătății... etc.	Art. 152. (alineate noi)	
11.	Alineat nou după art. 161 (5): 161 (6) Gradele științifice și titlurile științifice și științifico-didactice sunt recunoscute și echivalente de CNAA.	Art. 152. (alineat nou)	